МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

БОРБЕНЧУК ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 811.124’373.47

ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ ЛАТИНСЬКОЇ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ КАТУЛЛА

Спеціальність 10.02.14 – класичні мови. Окремі індоєвропейські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Миронова Валентина Миколаївна,
Інститут філології Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри загального мовознавства,
класичної філології та неоелліністики.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Циганок Ольга Михайлівна,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
професор кафедри іноземної філології та перекладу;

кандидат філологічних наук, доцент
Макар Інеса Степанівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри румунської та класичної філології.

Захист відбудеться 21 грудня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.19 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, Актова зала.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розіслано 20 листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради **Л. В. Домилівська**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Римський поет Гай Валерій Катулл (87–54 рр. до н. е.) відомий у всьому світі як співець кохання, майстер іронічного сарказму і словесної гри, відданий друг і безжалісний викривач ворогів. Щирі неприховані почуття та багатогранність таланту виокремили його з-поміж римських митців, тому його поезія витримала плин часу й до сьогодні викликає інтерес та захоплення. Гая Валерія Катулла без перебільшень можна назвати першим римським поетом, який своєю творчістю сколихнув загрубілі душі співгромадян, що за природою були швидше воїнами та державними діячами, ніж творцями високої поезії. Поетичний збірник Гая Валерія Катулла, який складається зі ста шістнадцяти віршів, отримав визнання ще за його життя, а різножанрова поезія стала вмить популярною та знайшла відгуки у серцях практичних і стриманих римлян.

Вивчення Гая Валерія Катулла почалося з античних часів та пов'язане з промовою філософа Апулея «Апологія» (II ст. до н. е.), де вперше проаналізовано життя поета, та історичним твором церковного письменника Ієроніма «Хроніка» (IV ст. н. е.), на який покликаються наступні покоління науковців.

Незважаючи на те, що Гай Валерій Катулл був витіснений видатними поетами «золотого віку» часів Августа, він ще п'ять століть після смерті був відомий в античному світі як поет «учености», автор ніжної та пристрасної лірики, дошкульних епіграм та в'їдливих інвектив. У своїх творах Гая Валерія Катулла згадували такі письменники доби Імперії, як Тацит і Квінтіліан, а також ранньосередньовічний італійський філософ і поет Боецій у трактаті «Про розраду філософією» (V ст. н. е.).

У Середньовіччі твори Гая Валерія Катулла були втрачені. Лише у XIII ст. випадково було знайдено єдиний екземпляр поезій у його рідному місті Вероні, на основі якого було зроблено дві копії, що слугували для поширення подальших списків у XV ст.

У XVI ст. вийшло два повних видання Гая Валерія Катулла – із коментарями А. Мурета (Венеція, 1554) та за редакцією І. Скалігера, коментарями А. Мурета (Антверпен, 1582). Етапною стала праця німецького вченого Р. Вестфаля (1870), у якій були зібрані нечисленні відомості з промов та листів Цицерона, біографії Корнелія Непота, роздумів про граматику Харісія, де було згадано ім'я Гая Валерія Катулла.

Наприкінці XIX – поч. XX ст. з'явилися видання з філологічними коментарями Л. Швабе й Р. Елліса, коментарями Г. Фрідріха і невеликим, але глибоким коментарем М. Покровського, а також латинське видання творів Гая Валерія Катулла, зроблене М. Шустером і В. Ейзенутом.

Твори Гая Валерія Катулла були популярні і в Україні в XVI – XVIII ст., їх цитували професори Києво-Могилянської Академії в лекційних курсах із поетики (Ф. Прокопович «Про поетичне мистецтво три книги» (1715), М. Довгалевський «Сад поетичний» (1735). Дослідженню поезій Гая Валерія Катулла сприяв вихід у Львові книги О. Спиридона Кархута «Вибір з письм римських елегіків» (1911) із віршами поета латинською мовою та двох збірок перекладів «Старе вино в новім місі: Вибір веселих віршів із Катулля, Горація і Марціяла» (1913) і «З чужої левади» (1913) Т. Франка.

Частково поезія Гая Валерія Катулла досліджена в працях українських (І. Мегела, О. Сучалкін), російських (Т. Пшеніна, О. Дерюгін, І. Шталь, В. Дуров), французьких (Е. Нажотт) та американських (А. Вудмен, Дж. Квесней, Ф. Кернс, С. Онетті, М. Скіннер, С. Строуп) учених. Ґрунтовний аналіз поезії Гая Валерія Катулла здійснено в наукових розвідках німецьких науковців (Р. Вестфаль, Г. Гендріксон, Г. Глюкліх, Ф. Гурка, В. Кроль, С. Райц де Ріварола, Е. Штерк). Поетичний доробок Гая Валерія Катулла був також предметом досліджень М. Гаспарова, В. Дюранта, Б. Нібура, О. Подосінова та ін.

Художні засоби в поетичних текстах античних авторів проаналізовано у працях О. Дерюгіна (Енній), В. Зав'ялової (Каллімах), І. Макар (Лонг), В. Мілясевич (Плавт), Р. Оліщук (Горацій), Л. Пащиної (Овідій), Л. Скорини (Вергілій), Є. Скоробогатої (Плавт, Теренцій), А. Содомори (Лукрецій, Вергілій), Н. Тимейчук (Плавт, Горацій, Петроній), І. Франка (Вергілій) та ін.

Особливий інтерес у вивченні мовної особистості Гая Валерія Катулла становлять переклади його поезій українською мовою, здійснені М. Борецьким, М. Зеровим, Ю. Кузьмою, А. Содоморою, О. Страшенко.

Відсутність спеціальних досліджень поезій Гая Валерія Катулла, присвячених лінгвопоетичним та лінгвостилістичним аспектам, зумовили актуальність даної роботи. Час створення поетичних творів характеризується розквітом поезії у І ст. до н. е., що пов'язано з діяльністю гуртка неотериків та їхніми жанрово-тематичними літературними відкриттями. Ще однією особливістю поезії цього періоду є потужний вплив поетів александрійської школи (*Феокріта, Лікофрона, Арата, Філіта, Асклепіада, Каллімаха)*.

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного лінгвістичного дослідження поетичної мови римського поета Гая Валерія Катулла, яка тривалий час залишалася поза увагою науковців, зокрема фахівців із класичних мов, а також особливостей функціонування мовновиражальних засобів, що становлять його систему світобачення, визначають індивідуальний стиль та характеризують мовну особистість поета. На сучасному етапі розвитку класичної філології детальний аналіз образів, мотивів, структури, функцій виражальних засобів Гая Валерія Катулла мотивований необхідністю визначення нових перспектив дослідження поетичних текстів римських авторів. Усебічний аналіз творів Гая Валерія Катулла, поєднаний із вивченням суспільно-історичних, мовно-культурних, естетико-філософських чинників, що сприяли їх написанню, дозволить глибше зрозуміти ідейно-естетичні та світоглядні пошуки лірика в контексті розвитку римської літератури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукових тем «Актуальні проблеми філології» (номер державної реєстрації 02 БФ044–01) та «Україна і сучасний світ: міжмовний та міжкультурний діалог» (номер державної реєстрації 16 БФ 004–01), що розробляються в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тема дисертації була затверджена на вченій раді Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, протокол № 7 від 28 лютого 2017 р.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні виражальних засобів

латинської поетичної мови римського поета I ст. до н. е. Гая Валерія Катулла на різних рівнях.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

– проаналізувати теоретичні праці, що розкривають особистість Гая Валерія Катулла;

– систематизувати концептуальні положення сучасних науковців про поняття «поетична мова»;

– дослідити історико-літературний та культурологічний контекст формування й функціонування гуртка неотериків як нового явища в римській літературі I ст. до н. е;

– визначити соціокультурні чинники та шляхи формування особистості Гая Валерія Катулла;

– дослідити фонетико-стилістичні, лексико-граматичні, образно-виражальні засоби Гая Валерія Катулла;

– схарактеризувати способи використання Гаєм Валерієм Катуллом словотвірного потенціалу латинської мови;

– визначити внесок Гая Валерія Катулла у розвиток і збагачення системи виражальних засобів латинської поетичної мови.

Об'єктом дослідження є поетична мова Гая Валерія Катулла в контексті розвитку латинської мови I ст. до н. е.

Предметом дослідження є функціональні особливості фонетико-стилістичних, лексико-граматичних, образно-тропеїчних виражальних засобів у поезіях Гая Валерія Катулла.

Матеріалом дослідження є оригінальні тексти Гая Валерія Катулла (116 поезій) загальним обсягом 2300 поетичних рядків.

Джерельну базу дослідження становлять збірки віршів Гая Валерія Катулла різних видань, зокрема: *Catullus, Gaius Valerius. Hrsg. u. erkl. von Wilnelm Kroll. – 7., Aufl. – Stuttgart: Teubner, 1989; C. Valerii Catulli Carmina. Recognovit brevique adnotatione critica instruxit R. A. B. Mynors. Oxonii e typographeo clarendoniano. Oxford University Press 1958; Catulli Tiulli Propertii Carmina. Accedunt Laevii Calvi Cannae Aliorum Reliquiae Et Priapea. Recensuit et praefatus est Lucianus Mueller. Lipsiae inb aedibus B. G. Teubneri. MDCCCLXX*.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано комплекс лінгвістичних методів: *лінгвостилістичного* та *лінгвопоетичного аналізу* для виявлення фонетико-стилістичних, лексико-граматичних, лінгвостилістичних особливостей поетичних творів Гая Валерія Катулла; *типологічний метод* для класифікації та систематизації мовних одиниць та опису їх функціонування в поетичному тексті; *контекстуально-інтерпретаційний метод* спостереження над словом у поетичному тексті. У роботі також застосовано загальнонаукові методи: *класифікація, систематизація та узагальнення* з *елементами кількісних підрахунків.*

Наукова новизна дослідження полягає в особливому підході до переосмислення творчості Гая Валерія Катулла крізь призму поетики художніх творів. У дисертації вперше: 1) розглянуто проблеми функціонування виражальних засобів у поезіях Гая Валерія Катулла; 2) схарактеризовано індивідуально-авторські лінгвостилістичні засоби та їх функціонування в поетичному тексті; 3) здійснено

комплексний аналіз виражальних засобів у мовотворчості Гая Валерія Катулла з урахуванням традиційних і новітніх підходів; 4) з'ясовано особливості використання виражальних засобів латинської поетичної мови на різних рівнях; 5) визначено своєрідність лексико-стилістичних засобів створення поетичних образів та сюжетів. Результати дослідження дозволяють розширити відомості про особливості поетичного стилю автора, осягнути поетику творів Гая Валерія Катулла, їх мовно-художню систему, компоненти якої у взаємодії становлять цілісну концепцію твору.

Теоретичне значення дослідження полягає в систематизації лінгвістичних розробок у галузі визначення поняття «поетична мова»; в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад дослідження виражальних засобів у поетичному тексті; в характеристиці основних закономірностей та принципів функціонування виражальних засобів у поезіях Гая Валерія Катулла. Отримані результати лінгвопоетичного та лінгвостилістичного аналізу узагальнюють вивчення індивідуального стилю Гая Валерія Катулла, а матеріали дослідження суттєво доповнюють відомості про особливості функціонування латинської поетичної мови у I ст. до н. е.

Практичне значення полягає в можливості використання результатів дослідження в нормативних курсах та спецкурсах з історії латинської мови, народної латини, історичної лінгвостилістики, курсах античної літератури та літературознавства. Матеріали дослідження можуть бути застосовані при підготовці навчально-методичних посібників для вищої школи та в перекладацьких студіях.

Особистий внесок здобувача. Усі результати наукового дослідження отримані дисертантом особисто, усі статті написані без співавторства.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, на міжнародних і всеукраїнських конференціях і семінарах: Всеукраїнській науковій конференції «Діалог культур: лінгвістичний і літературознавчий виміри» (Київ, 2008); VIII Всеукраїнській науковій конференції «Каразінські читання: Людини. Мова. Комунікація.» (Харків, 2009); Міжнародній науковій конференції до 120-річчя від дня народження академіка М. Я. Калиновича (1888-1949) «Рецепція наукової спадщини академіка М. Я. Калиновича в сучасній філології» (Київ, 2009); Наукових читаннях «Класичні та сучасні мови у вимірах теоретичної та прикладної лінгвістики», присвячених 80-річчю доктора філол. н., проф. Ф. О. Нікітіної (Київ, 2009); XVIII Міжнародній науковій конференції ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2009); IX Всеукраїнській науковій конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація.» (Київ, 2010); XIX Міжнародній науковій конференції ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2010); Міжнародній науковій конференції «Античний світ та сучасність» (Київ, 2014); Конференції Science and Education a new Dimension «Сучасне і майбутнє філології» (Будапешт, 2015); XXVI Міжнародній науковій конференції ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2017); Круглому столі Київської фонетичної школи «Сучасні тенденції фонетичних досліджень» (Київ, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Одеса, 2017).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 11 одноосібних публікаціях, 6 із яких – у виданнях, затверджених МОН України як фахові, 1 – в закордонному науковому фаховому виданні Угорщини, 4 – тези конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (250 позицій) та додатка. Загальний обсяг дисертації становить 213 с., із них основний текст – 188 с.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, актуальність і новизну здійсненого дослідження для вітчизняної класичної філології; сформульовано об'єкт і предмет дослідження; визначено мету й завдання дисертаційної праці, її джерельну базу; з'ясовано теоретичне та практичне значення роботи, можливі варіанти практичного застосування отриманих результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади дослідження поетичної мови літератури давнього Риму I ст. до н. е.»** схарактеризовано особистість Гая Валерія Катулла в науковому дискурсі; систематизовано основні поняття поетичної мови художнього тексту; з'ясовано вплив літературної традиції на формування поетичної мови I ст. до н. е.; узагальнено соціокультурні передумови формування особистості Гая Валерія Катулла, джерела та чинники, що визначили специфіку його мовної свідомості; схарактеризовано поезію Гая Валерія Катулла як унікальне явище римської літератури I ст. до н. е.

Із поглибленням на початку XX ст. лінгвістичних досліджень, присвячених проблемам мови письменника та мови художньої літератури, з'явилася потреба в науковому обґрунтуванні поняття «поетична мова» (праці М. Бахтіна, Л. Булаховського, Г. Винокура, В. фон Гумбольда, О. Потебні, В. Шкловського, Л. Щерби, Р. Якобсона). Основоположником теорії про художню мову вважається В. Виноградов, який розумів поетичну мову як специфічну форму образного відображення дійсності в її естетичній еволюції на тлі історичного розвитку національної літературної мови. Визначення поетичної мови передбачає врахування всіх аспектів суспільно-історичного життя етносу в певний період, його філософію, культуру й мистецтво. При цьому важливо проаналізувати творчий метод автора, дослідити специфіку його індивідуальної словесної майстерності, усвідомити стан літературної мови в конкретний час.

Формування та розвиток римської поезії у I ст. до н. е. відбувалися на фоні суспільно-політичної ситуації, що призвела до розпаду Римської республіки. У цей час з'являється велика кількість поетів, що пишуть дрібні різножанрові твори на нову тематику та перекладають грецьку поезію латинською мовою. Поетична діяльність набула поширення як у колі видатних політиків (Цезар, Брут), так і серед маловідомих поетів (Свей, Левій, Лаврей, Матій). Цей період у літературі позначився тяжінням до грецьких традицій, зокрема до александрійської поезії, та зверненням до індивіда з внутрішніми почуттями.

Латина тривалий час не була мовою прозових та поетичних творів, однак перші римські поети, зокрема *Лівій Андронік, Гней Невій, Квінт Енній* надали перевагу саме латинській мові, намагаючись вдосконалити та розвинути її можливості, а

отже, створити певні літературні традиції.

Порівняно з прозою, римська поезія не мала такого бурхливого розвитку. Причиною цього може бути як досить раціональне життя римських громадян, так і відсутність відповідних засобів для вираження витончених почуттів. Важливим етапом розвитку римської літератури була поява епіграми без адресата в к. II ст. (Помпілій та Манілій), розквіт якої припав на середину I ст., коли вона набула гостроти та іронії і стала адресною (Цицерон, М. Теренцій Варрон (Реатинський), Лутацій Ка́тул, Валерій Едітуй, Порцій Ліцин).

З кін. II ст. до н. е. поезія втратила своє значення в літературному процесі. Однак після майже буквального наслідування грецьких зразків в останнє століття існування республіки поети проявили самобутність й оригінальність, хоча повністю не відмовилися від грецьких моделей. Суспільно-політичні події I ст. до н. е. вкотре змусили римську літературу звернутися до світогляду та стилістичних норм еллінізму, характерним у цей час є тяжіння до александрійської поезії, серед основних засад яких виділяють аполітизм, звернення до особистих почуттів людини. Специфічним прийомом александрійців була «ученість», що проявлялась у використанні невідомих міфів та натяків на них, у вживанні цитат давніх письменників, шліфуванні та вдосконаленні мови. Постійне прагнення до оригінальності й неповторності порівняно з іншими поетами спонукало авторів до перенавантаження творів деталями з різних галузей науки й вимагали від читача певної обізнаності, щоб зрозуміти ідею та мотив поезії. Александрійці переосмислювали давні легенди та перекази, а поруч із міфами повсякчас створювали культи померлих монархів. Більшість представників александрійської школи вважали, що майбутнє літератури саме за малими формами поезії й, відповідно, намагалися уникати великих епічних поем.

Витончений психологізм, підкреслена ученість, майстерне поєднання реалістичних описів деталей з «людською» спрямованістю в образності, історичні та політичні події, тенденції александрійців – усе це віднайшло прихильників серед римських письменників. Латинською мовою з'являються любовні епіграми і вчено-міфологічні поеми, міміямби та ідилії, навіть фігурні вірші. Поезія нової якості стала невід'ємним елементом і відіграла важливу роль у розвитку римської літератури I ст. до н. е.

Літературний гурток неотериків, що виник у Римі в 50-х рр. I ст. до н. е., об'єднав «золоту молодь» спільними ідеями та конкретною літературною програмою. Найвідомішими серед них були Валерій Катон, Ліциній Кальв, Квінт Корніфацій, Квінтілій Вар, Фурій Бібакул, Гай Гельвій Цінна, Гай Валерій Катулл, Гортензій Гортал тощо.

На відміну від александрійців, гурток неотериків не був формальним об'єднанням, оскільки учасники контактували один з одним, разом проводили дозвілля, влаштовували банкети, на яких декламували свої поетичні твори. Це була справжня гра з обговоренням найрізноманітніших тем, висміюванням старої моралі та політичного устрою, з оспівуванням молодості та найпотаємніших почуттів. На жаль, відомості про життя поетів-неотериків майже відсутні, а з поетичної спадщини дійшла невелика кількість творів – переважно поодинокі рядки або критичні згадки про них у творах античних письменників.

Незважаючи на незначну кількість поетичного матеріалу, можна стверджувати, що для творів неотериків характерні такі риси: малі жанри (епіграма, елегія, ямб), нова тематика (змалювання інтимних почуттів, висміювання з вульгарними натяками на сексуальне життя своїх ворогів), аполітизм (уникання політичної теми), «ученість» (згадки маловідомих міфів, географічних назв).

З-поміж неотериків Гай Валерій Катулл виділявся своїм поетичним талантом. Його збережені 116 поезій є унікальною збіркою, яка демонструє неповторний мовний світ поета та вирізняється потужним емоційно-експресивним забарвленням. Послідовність творів у збірці була укладена не автором, а невідомим після смерті поета за різними ознаками, а творчий доробок був розподілений за жанровими ознаками: великі твори в «ученому» стилі, дрібні вірші, «витівки» (епіграми, елегії) та «поліметри» (фалекіїв вірш, ямб, сапфічна строфа).

Літературними відкриттями та нововведеннями Гая Валерія Катулла є розширення жанрів (епіталами, епіллії, епіграми) та розмірів, декілька з них автор увів уперше в римську літературу (гекзаметр, фалекіїв вірш, елегійний дистих, сапфічна строфа, чистий ямбічний триметр, великий асклепіадів вірш, галіямб), натомість вживання деяких розмірів обмежив (спондей, пентаметр). Велике значення для римської літератури мали започаткований поетом творчий метод розкриття внутрішнього світу героя через його приватне життя та мотив кохання, які до цього часу були поза увагою римських митців.

Незважаючи на те, що у творах присутні ознаки впливу александрійців, Гаю Валерію Катуллу вдалося вийти з кола послідовників та віднайти такі мовновиражальні засоби, які зробили його поезію неперевершеною та унікальною.

У другому розділі «**Мовновиражальні засоби у поезіях Гая Валерія Катулла**» здійснено фонетико-стилістичний, граматичний, лексико-семантичний аналіз поезій Гая Валерія Катулла.

Обґрунтовані методологічні принципи дозволили проаналізувати поезії на трьох рівнях: фонетичному, лексичному та граматичному. Численні специфічні фонетичні явища, репрезентовані в поезіях Гая Валерія Катулла з певних стилістичних міркувань, можна пояснити: прагненням Гая Валерія Катулла дотримуватись «учености» александрійців; відсутністю встановлених норм правопису латинської мови у I ст. до н. е., що спричинило варіативність у написанні лексем; прагненням автора писати твір високим стилем.

На фонетичному рівні зміни торкнулися системи вокалізму, зокрема **монофтонгізації дифтонгів** (***o**ricilla, c**o**lam, p**e**ne)* та **чергування голосних у корені** (*r**u**bigo, ad**o**lescens, m**y**rtus, D**u**rrachium*). У системі консонантизму були зафіксовані такі фонетичні зміни: **синкопа** (*ora**cl**um, sae**cl**orum, te**gm**ina),* **рекомпозиція** (*e**cf**ututa, su**br**ipio, i**nm**erentibus)*, **спрощення** (**ll > l:** vi**l**icae; **exs > ex:** *ex**i**lium*, **ex**ules; **gn > n:** *ma**g**us*; **mp > p:** *ty**p**anum*; **mm > m:** i**m**o), **подвоєння** (**l > ll**: *loque**ll**a, pi**ll**eatis, querel**l**a),* **аспірація звука *c*** ***(c**arta,* pul**c**er, *pul**c**rior, pul**c**errima)*. Також виділено фонетичні зміни, спричинені вживанням приголосного **h** (аферeза (*aru**s**picium),* гіперкорекція (протеза ***h**arenae;* епентеза Tetys), випадіння h в інтервокальній позиції (*comprendis, nil, nilo, mi*).

Серед **фонетичних особливостей** аналізованих поезій частотними є авторські повтори, репрезентовані:

– **алітерацією p/s** (***p****ugillaria, si* ***p****ati* ***p****otestis*; ***S****eu* ***S****agas* ***s****agittifero****s****ue Parhto****s****)*; **алітерацією сонорних** (***m****iserunt* ***m****ihi* ***m****uneri Fabullus*; ***n****ascatur* ***m****agus ex Gelli* ***m****atrisque* ***n****efando);*

– **асонансом** (haec **a**tque ill**a** dies **a**tque **a**li**a** **a**tque **a**li**a**; ni t**e** p**e**rdit**e** **a**m**o** **a**tque **a**mare p**o**rr**o**);

– **анафорою**: **іменниковою** *(**Troia** (nefas!) commune sepulcrum Asiae Europaeque, / **Troia** virum et virtutum omnium acebra cinis);* **займенниковою** *(**te** Campo quaesivimus minore, / **te** in Circo, **te** in omnibus libellis, / **te** in templo summi Iovis sacrato);* **дієслівною** *(**adveniet** tibi iam portans optata maritis / Hesperus, **adveniet** fausto cum sidere coniunx);* **ча́стковою** **(*iam*** *ver egelidos refert tepores / **iam** caeli furor aequinoctialis)*

– **епіфорою** *(agit, **pessimus omnium poeta,** / tanto **pessimus omnium poeta;** o quantum est hominum **beatiorum, /** quid me laetius est **beatiusve).***

До **граматичних особливостей**, зафіксованих у різних частинах мови, належать:

– у системі **іменника**: вживання дублетної флексії у Gen. plur. ***-um*** замість ***-orum*** (*de****um****, div****um****, caelicol****um****)*; паралельні відмінкові парадигми (*neglegenti****orum*** від *neglegentia, ae f*; *basi****em*** від *basium, i n*; *col****am*** від *colis, is m)*; особливості парадигми іменників грецького походження (морфологічно адаптовані форми *barathr****um****, Thyni****am****, scorpul****orum****, zon****am****;* частково морфологічно адаптовані форми *Amphitrit****en****, Minos****im,*** *palimpsest****on****, Boot****en***);

– у системі **прикметника**: вживання народного прикметника *bellus;* використання морфологічних засобів адаптації запозичених прикметників (*Hyperbore****os****, Syri****o****, catagraph****os****, aetheri****as****)*;

– у системі **займенника**: вживання особових займенників у функції підмета (**ego:** *Namque **ego** ab indignis praemia nulla peto;* **tu:** *nupta, **tu** quoque quae tuus / vir petet cave ne neges;* **nos:** ***Nos*** *alio mentes, alio divissimus aures;* **uos:** ***Vos****, quod milia multa basiorum/ Legistis, male me marem putatis)*; вживання емфатичних займенників (**-ne:** ***eone, quaene;*** **–ue:** *trucem****ue,*** *constantem****ue;*** **-pte:** *suo****pte;*** **-te:** ***tute);***

– у системі **дієслова**: стягнення (*cognoram, comparasti, fulsere, saturasset);* плутання основ *(visens, deposivit, deservisse).*

Лексичний рівень характеризується такими виражальними засобами:

– **неологізми,** утворені різними способами: основоскладанням (*Nysigenis, silvicultrix, falsiparens, nemorivagus, plumipedas)*, суфіксацією *(cuniculosae, frigidulos, basiationes, insulsissimus)*, префіксацією (*illepidus, inobservabilis, semilauta);*

– **запозичення з грецької мови:**

- **ороніми** – назви гір: *Cycladas Cytore, Dindymi, Phasidos;*
- **хороніми** – назви країн, міст: *Amathunta, Athon Bithynia, Pharsalum Delphi, Phrygia, Propondita Thermopylis;*
- **патроніми** – назви імен: *Achilles, Amphitryoniades, Attin, Chiron, Telemacho, Theseus, Cybebe, Dindymenae, Eoa, Pasithea Scylla*;
- **етноніми** – назви народів: *Aethiopis, Chalybos, Parthos. Parthus, Phryx.* Серед запозичень зафіксовано перське слово *gaza* та галльське *ploxemum;*

– **вульгаризми** на позначення розпусної жінки *(meretrix, scortium, moecha, lupa, pessima puella, semitarii moechi)*, розпусника *(fossor, senex recoctus, adulter, cruditulus,*

infacetus, impius, pathicus, cinaedus, impudicus, morbosus), статевих органів (*mentula, serum, sopio, trabs, vestra diffututa mentula*), сексуальних актів (*confutuere, effutuere, irrumare, pedicare*);

– **демінутиви** іменників на позначення: малих за віком істот (*femella, puellula, pupula, pupulus, catulus – дитинчатко, amiculus)*, органів тіла (*oricilla, auricula, articulus, brachiolum, labellum, latusculum, ocellus)*, малого розміру чогось (*villula, ramulus, codicillus, saculus, salillum, ponticulus, suaviolum);*

– **оніми**, що називають власне ім'я поета (*Miser **Catulle,** desinas ineptire; nam tui **Catulli** / plenus sacculus est aranearum)*, богиню кохання Венеру *(tum omnibus una omnis surripuit **Veneres**)*, кохану Лесбію (*illa **Lesbia,** quam Catullus unam / plus quam se atque suos amavit omnes; Vivamus, mea **Lesbia**, atque amemus)*, друзів (***Furi** et **Aureli**, comites Catulli; Malest, **Cornifici**, tuo Catullo)*, ворогів *(Nil nimium studio, **Caesar**, tibi velle placere).*

Фонетичні та лексико-граматичні особливості становлять систему мовновиражальних засобів Гая Валерія Катулла та відображають його індивідуальний стиль.

У третьому розділі **«Лінгвостилістичні засоби відтворення поетичної мови Гая Валерія Катулла»** здійснено лінгвостилістичний аналіз творів поета. Увагу зосереджено на вивченні образно-тропеїчних засобів, специфіці вживання фігур мови, синтаксичних можливостях фігур думки. Розглянуто фразеологізми як мовно-художній засіб поетичних творів та епілія «Аттіс» Гая Валерія Катулла.

До основних **риторико-стилістичних прийомів** належать:

– **метафора** *(si linguam clauso tenet in ore, / **fructus** proicies **amoris** omnes; ut Triviam furtim sub Latmia saxa relegans / dulcis amor gyro devocet aereo);*

– **персоніфікація** *(et hoc negat **minacis Hadriatici / negare litus insulasue Cycladas / Rhodumque nobilem horridamque Thraciam / Propontida trucemue Ponticum sinum);***

– **метонімія** в таких зв'язках: між автором і його твором *(**Zmyrna** cauas Satrachi penitus mittetur ad undas);* між богом і сферою його діяльності (*sive utrumque **Iuppiter** / simul secundus incidisset in pedem);* між предметом і матеріалом *(sed qui se **ferro** postulet esse parem?);* між предметом і його ознакою *(Non facilis nobis, aequales, **palma** parata est);*

– **гіпербола:** на основі числівників *(da mi basia **mille,** deinde **centum**, / dein **mille** altera, dein secunda **centum**, / deinde usque altera **mille,** deinde **centum**);* на основі суперлятива прикметника *(omnia magna haec sunt, tamen ipsest **maximus** ultro, / non homo, sed vero mentula magna minax);*

– **антономазія:** використання пароніма замість власного імені *(falsiparens Amphityoniades; magna progenies Iovis; matre Telemacho; Arsinoes Locridos);* використання епітета на позначення конкретної особи *(saxea effigies bacchantis; attigit iniusti regis Gortynia templa; in flavo saepe hospite suspirantem; hostibus haud tergo, sed forti pectore notus);*

– **перифраза** *(aeternum hoc **sanctae foedus amicitiae**; qui postquam **niueis flexerunt sedibus** artus);* **літота** *(Salve, nec minimo puella naso / nec bello pede nec nigris ocellis / nec longis digitus nec ore sicco / nec sane nimis elegante lingua).*

Мелодійності поезіям надають такі **фігури мови**:

– **повторення**: прислівників *(et **magis magis** in dies et horas);* дієслів *(quem tu qua **lubet, ut lubet,** moueto);* прикметників *(**miser a miser** / concubine, nuces da)*; часток *(**non non** hoc tibi, false, sic abibit);*

– **епаналепс:** іменників *(cui cum sit viridissimo nupta flore **puella** / et **puella** tenellulo delicatior haedo);* займенників *(Thessaliae columen Peleu, cui Iuppiter **ipse,** / **ipse** suos diuum genior concessit amores);* прислівників *(agite ite ad alta, Gallae, Cybeles nemora **simul**, / **simul** ite, Dindymenae donimae vaga pecora);* дієслів *(salve, o venusta Sirmio, atque ero **gaude / gaudente**, vosque, o Lydiae lacus undae);*

– **кондуплікація:** іменників *(sed **Troia** obscena, **Troia** infelice sepultum / detinet extremo terra aliena solo);* займенників *(**uos** ego saepe, meo **uos** carmine compellabo);* дієслів *(Non possum reticere, deae, qua me Allius in re / **iuuerit** aut quantis **iuuerit** officiis);*

– **гомеотелевтон** *(si quis delicias dic**eret** aut fac**eret**; multo mi tamen es vil**ior** et lev**ior**);*

– **гомеоптотон** *(aucupium omne genus, **piscis, prata, arva ferasque**)*.

Синтаксичні фігури думки надають поезіям додаткового семантичного наповнення, зокрема:

– милозвучності: **симплока** *(**passer** mortuus est **meae puellae**, / **passer**, deliciae **meae puellae**);* **паралелізм** *(eripuisti, **heu heu nostrae** crudele uenenum / vitae, **heu heu nostrae** pestis amicitiae);*

– стислості та лаконічності висловлювання: **брахілогія** (*sed quali solam Theseus me mente reliquit, / tali mente, deae, funestet **seque suosque**);* **зевгма** *(uos hinc interea **ualete, abite**);*

– емоційності: **риторичний вигук** *(o uentum horribilem atque pestilentem!);* **риторичне питання** *(o quantum est hominum beatiorum, / quid me laetius est beatiusue?);*

– урочистості: **гіпербатон** *(labore fessi uenimus **larem ad nostrum**; multas **per** gentes et multa **per** aequora vectus);* **полісиндетон** *(sed quod **aut** fuerunt / **aut** sunt **aut** aliis erunt in annis*); **асиндетон (patria, bonis, amicis, genitoribus abero? / abero foro, palestra, stadio** et **gymnasiis?)**

– експресивності: **тавтологія** (*nomine **dicentem** quos **diximus,** utpote quae mi; iucundissime Calue, munere isto / **odissem** te **odio** Vatiniano);* **оксиморон** *(quae **dulcem** curis miscet **amaritiem**; nequiquam **tacitum** cubile **clamat**);* **антитеза** *(**Odi et amo**; nobis cum semel occidit **brevis lux**, / **nox** est **perpetua** una dormienda).*

Стилю поета притаманне тонке відчуття мови, гострота та влучність висловлювання. Цьому сприяють **авторські фразеологізми**, що різняться за тематикою, мають закінчену думку, надають поетичній мові яскравості та експресивності. Зокрема, в аналізованих текстах Гая Валерія Катулла представлені:

– **фразеологічні зрощення** (*quo nos decet citatis **celerare tripudiis; cinabis bene;** nam tui Catulli / **plenus sacculus est aranearum**);*

– **фразеологічні єдності**: *huic **manat** tristi conscius **ore rubor**; quovis Sabinum **pignore** esse **contendunt**);*

– **фразеологічні сполучення** *(Quinti, si tibi **uis oculos debere** Catullum **Plus uno** maneat **perrene saeclo**)*.

Національну світооцінку та ієрархію цінностей носіїв римської культури і мови

демонструють **авторські сентенції**, класифіковані за тематикою, а саме: **сентенції про людські вади** *(Otium et reges prius beatas/ perdidit urbes. Amat victoria curam);* **сентенції про мораль** *(O saeclum insapiens et infacetum! Fecundam semen adulterio);* **сентенції про почуття:** (*Vivamus, mea Lesbia, atque amemus; sed mulier cupido quod dicit amanti, / in uento et rapida scribere oportet aqua).*

Серед фразеологізмів поета є такі, що відображають його міфологічні уявлення (***Hesperus*** *e nobis, aequales,* ***abstulit*** *unam),* спостереження (*non illam nutrix orienti luce reuisens /* ***hesterno collum poterit circumdare filo*** *)* і вірування (*hoc ut dixit,* ***Amor*** *sinistra ut ante/ dextra* ***sternuit*** *approbationem).*

Епілій «Аттіс» займає особливе місце у творчості Гая Валерія Катулла. Написаний в азіатському стилі, що характеризується поєднанням таємничого культу богині Кибели зі звичайним еллініcтичним життям та зображенням екзотики Сходу, певною мірою відображає самого автора, який через розчарування в коханні не може жити в соціумі і єдиний вихід із ситуації вбачає у втечі у власний світ. В епілії присутні мовновиражальні засоби Гая Валерія Катулла, що передають колорит, образні психологічні картини, почуття безумства й страху. Окрім образно-виражальних засобів, додатковій цілісності, зображенню стану пригніченості, самотності в поезії сприяють віршований розмір галіямб та синонімічні ряди на позначення неврівноваженого душевного стану героя.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнено основні результати дослідження, отримані у процесі аналізу поезій Гая Валерія Катулла:

1. Конкретизовано теоретичні положення поняття «поетична мова» як специфічної форми образного мислення, що розвивається на фоні національної мови. Вивчення поетичної мови конкретного автора вимагає комплексного розгляду світоглядних парадигм епохи, літературних та культурних традицій, що впливають на індивідуальний стиль, манеру та творчі методи митця.

2. Попри те, що постать Гая Валерія Катулла з античних часів знаходилася у полі зору літературознавців, істориків, лінгвістів, перекладачів, виражальні засоби його поезій досі не були самостійним об’єктом наукового дослідження.

3. Виявлено, що специфіка творення поезії Гая Валерія Катулла зумовлена низкою суспільно-історичних, естетико-філософських та мовно-культурних чинників, серед яких: процес розпаду Римської республіки і, як наслідок, падіння патріархальних традицій та поява нових людей; захоплення грецькими традиціями в літературі та бажання створити таку ж на римському підґрунті; прагнення впровадити нові жанри, тематику в літературу з використанням мовного потенціалу латинської мови.

4. Встановлено, що фонетичні засоби в системі вокалізму представлені явищами монофтонгізації дифтонгів та чергування голосного в корені, характерними для латинської мови класичного періоду. У системі консонантизму зафіксована синкопа, рекомпозиція, спрощення та подвоєння приголосних, аспірація приголосного **c**. Фонетичні явища сприяють архаїзації мови та вирішують метричні можливості латинської мови. Алітерація та асонанс створюють додаткову милозвучність, ритміку, привертаючи увагу читача до дійства. Анафора та епіфора є

більш складним засобом творення яскравих образів, які впливають на психологію читача, здатні викликати співчуття, доповнити зміст твору, підкреслити важливі моменти.

5. Доведено, що явище граматичного варіювання деяких родових флексій у парадигмі іменників та явище стягнення основ у парадигмі дієслова не несуть жодної додаткової інформації, а вжиті лише з метричних міркувань та для збереження архаїчних форм як стилістичного засобу. Введення у мову поезій вказівних займенників та розширення їх функцій у тексті є наслідком індивідуалізації та конкретики, які пов'язані з новою тематикою, запровадженою Гаєм Валерієм Катуллом у римську літературу.

6. Визначено, що індивідуалізації стилю сприяють лексичні засоби. Насамперед, це вживання неологізмів, запозичень, вульгаризмів, демінутивів, онімів. Неологізми утворені з метою номінації нових понять та надання експресивності. За ступенем продуктивності перше місце займають прикметники (60,7 %), друге – іменники (33,3 %), третє місце посідають дієприкметники (3,9 %) та дієслова (1,9 %). Особливістю авторських неологізмів поета є те, що вони не увійшли до загального вжитку, не використовувалися активно римськими письменниками, однак сприяли розширенню словника латинської мови, стали базою для утворення нових слів.

7. З'ясовано, що в поезіях Гая Валерія Катулла грецизми використовуються на позначення як нових, так і вже існуючих понять. Крім того, поет може обирати грецьке слово, нехтуючи латинськими корелятами. Функціонування грецизмів зумовлене тематикою творів, відносною бідністю латинського словника та експресивно-стилістичною необхідністю.

8. Установлено, що вживання вульгаризмів на позначення суспільних вад та непристойностей продиктовано тематикою творів. Це один із засобів привернення уваги читача до творчості автора. Поетові вдалося підняти непристойну вульгарну лексику до рівня поезії, а отже, збагатити літературну латину. Демінутиви в поезіях виконують зменшувально-пестливу та іронічно-саркастичну функції залежно від контексту та теми твору. У зв'язку з великою кількістю демінутивів можна говорити про динамічність латинської мови, адже легкість, з якою мова утворює і використовує демінутиви, сприяла збагаченню її словникового складу.

9. Виявлено, що ономастикон поезій Гая Валерія Катулла представлений онімами – власними іменами. Тематика творів, діалогічність мовлення, індивідуалізація, звернення до адресата стали причинами вживання онімів, що є новаторством Гая Валерія Катулла в поезії.

10. Доведено, що серед багатства й різноманітності лінгвостилістичних засобів у поезіях Гая Валерія Катулла функціонують тропеїчно-образні засоби. Яскраві образи автор створює завдяки метафорі та метонімії, для створення ефекту перебільшення та висміювання автор вдається до гіперболи та літоти; уникненню непристойностей та думок про смерть допомагає евфемізм. Великого значення автор надає зовнішньому оформленню поетичної мови. Різні повтори, кондуплікація, гомеоптотон, гомеотелевтон, парономазія, ономатопея створюють мелодичність, викликають співчуття. Експресивні функції виконують тавтологія, полісиндетон, асиндетон, оксиморон, антитеза, брахілогія, зевгма, еліпсис; асиндетон надає

поетичній мові стислості та насиченості.

11. З'ясовано, що особливістю фразеологізмів Гая Валерія Катулла є те, що вони є авторськими, але при цьому відображають міфологічні уявлення та спостереження римлян, їхнє світобачення і, крім того, відтворюють душевні почуття автора.

12. Перспективність отриманих у дисертації висновків виявляється у використанні історичної лінгвопоетики для аналізу тестів хронологічно віддалених культурних епох, у визначенні місця поезії неотериків у системі жанрів античної та західноєвропейської літератури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Борбенчук І. М. Про спільне та відмінне у поетиці Катулла та Каллімаха / І. М. Борбенчук // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 25 – Ч. 1. – С. 79–83.

2. Борбенчук І. М. Вульгаризми і пестливі слова як інновація Г. В. Катулла у латинській поезії / І. М. Борбенчук // Studia Linguistica. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 2. – С. 68–71.

3. Борбенчук І. М. Місце і значення грецьких слів у латинській поетичній мові (на прикладі лірики Катулла) / І. М. Борбенчук // Мова і культура. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. 6. – С. 62–65.

4. Борбенчук І. М. Функціонально-стилістичні особливості авторських сентенцій у творчості Катулла / І. М. Борбенчук // Studia Linguistica. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – Вип. 4. – С. 276–280.

5. Борбенчук І. М. Особові займенники як засіб вираження авторського «я» (на матеріалі віршів Катулла) / І. М. Борбенчук // Мова і культура. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2010. – Вип. 13. – Т. 3. – С. 163–168.

6. Борбенчук І. М. Виражальні засоби латинської поетичної мови у творах Г. В. Катулла (на матеріалі епілію «Аттіс») / І. М. Борбенчук // Studia Linguistica. – К. : ВЦ «Київський університет», 2014. – Вип. 8. – С. 140–145.

Статті в іноземних виданнях:

7. Борбенчук І. М. Лінгвостилістична характеристика політичних епіграм Г. В. Катулла / І. М. Борбенчук // Sciense and Education a New Dimension. Philology, III (12), Issue : 60. – Будапешт, 2015. – С. 20–22.

Тези наукових доповідей:

8. Борбенчук І. М. Еволюція грецьких традицій у творчості Гая Валерія Катулла / І. М. Борбенчук // Матеріали VII Всеукр. наук. конф. «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація.» – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 34–35.

9. Борбенчук І. М. Лексичні та семантичні неологізми у творчості Катулла /

І. М. Борбенчук // Матеріали IX Всеукр. наук. конф. «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація.» – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 25–26.

10. Борбенчук І. М. Фонетико-орфографічні особливості поезій Катулла / І. М. Борбенчук // Сучасні тенденції фонетичних досліджень : Збірник матеріалів Круглого столу. – К. : Міленіум, 2017. – С. 84–86.

11. Борбенчук І. М. Специфіка поетичної творчості неотериків (на матеріалі латинськомовних текстів) / І. М. Борбенчук // Сучасна філологія : перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень : Міжнародна науково-практична конференція. – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. – С. 65–66.

АНОТАЦІЯ

Борбенчук І. М. Виражальні засоби латинської поетичної мови у творчості Катулла. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.14 – класичні мови. Окремі індоєвропейські мови. –Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню виражальних засобів поетичної мови римського поета Гая Валерія Катулла (87–54 рр. до н. е.). У роботі систематизовано теоретичні засади вивчення поетичної мови як відображення індивідуального стилю та авторського світобачення. Проаналізовано використання виражальних засобів на фонетичному, граматичному, лексичному рівнях із визначенням їхньої лінгвостилістичної цінності. Схарактеризовано особистість Гая Валерія Катулла та виявлено чинники, що впливали на формування популярності поезії як серед сучасників, так і в наступні століття.

Встановлено, що виражальні засоби вживаються автором із певних стилістичних міркувань, надають додаткової експресивності та поетичної образності творам, характеризують Гая Валерія Катулла як неперевершеного майстра поетичного слова, що своєю творчістю розширив потенціал латинської поетичної мови та сприяв подальшому її розвитку.

Ключові слова: латинська поетична мова, літературний гурток неотериків, виражальні засоби, фонетико-стилістичні особливості, лексико-граматичні особливості, лінгвостилістичні особливості.

АННОТАЦИЯ

Борбенчук И. Н. Выразительные средства латинского поэтического языка в творчестве Катулла. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.14. – классические языки. Отдельные индоевропейские языки. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена изучению выразительных средств латинского

поэтического языка римского поэта Гая Валерия Катулла (87–54 гг. до н. э.). В работе систематизированы теоретические изучения поэтического языка как отображение индивидуального стиля и авторского мировоззрения. Проанализировано использование выразительных средств на фонетическом, грамматическом, лексическом уровнях с определением их лингвостилистической ценности. Охарактеризирована личность Гая Валерия Катулла и определены факторы, которые повлияли на формирование популярности поэзии как среди современников, так и в последующие столетия.

Установлено, что выразительные средства используются в поэзиях с определенных стилистических соображений, дают дополнительную экспрессивность и поэтическую образность, характеризируют Гая Валерия Катулла как непревзойденного мастера поэтического слова, который своим творчеством расширил потенциал латинского поэтического языка и способствовали дальнейшему его развитию.

Ключевые слова: латинский поэтический язык, литературный кружок неотериков, выразительные средства, фонетико-стилистические особенности, лексико-грамматические особенности, лингвостилистические особенности.

SUMMARY

Borbenchuk I. M. Expressive Means of the Latin Poetic Language in Catullus' works. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Philology (PhD), speciality 10.02.14 – Classical Languages. Certain Indo-European Languages. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

The thesis is a study of expressive means typical of the poetic language of a Roman poet Gaius Valerius Catullus (87–54 BC). The dissertation offers a systematization of theoretical principles applied to the study of poetic language viewed as a means of reflecting the author's individual style and his world outlook. It also analyses the use of expressive means functioning at phonetic, grammatical, and lexical language levels as well as defines their stylistic value. In the paper the author characterizes the personality of Gaius Valerius Catullus and reveals the factors that influenced the growth of the poetry popularity both among contemporaries and in the centuries to come.

The dissertation advances the idea that the specificity of Gaius Valerius Catullus' poetry is influenced by a number of socio-historical, aesthetic-and-philosophical as well as lingual-and-cultural factors, among which there were the following: the process of the Roman Republic collapse and, as a result, the fall of patriarchal traditions and the emergence of new people; prevalence of Greek traditions in literature and the aspiration to create the same traditions on the Roman basis; the desire to present new genres and topics into the literature, using the potential of the Latin language.

Literary findings and innovations introduced by Gaius Valerius Catullus comprise the expansion of genres (epithalamia, epillions, epigrams) and sizes, some of them being introduced by the author into the Roman literature for the first time (hexameter, Phallec poem, elegiac distichous, Sapphic stanza, pure iambic trimeter, great asclepiad's poem,

Hali iambus), and some of them being restricted in use (spondee, pentameters). The paper outlines the fact that the initiated by Gaius Valerius Catullus themes of love and of the character's inner world depicted through his/her private life, which until then had not been exposed by Roman artists, were of great significance for the Roman literature.

The results of the study of Latin poetic language of Gaius Valerius Catullus' works made it possible to conclude that the expressive means are used by the poet with the stylistic purpose to enhance their expressiveness and poetic figurativeness as well as allow us to characterize Gaius Valerius Catullus as an unsurpassed master of a poetic word whose creativity expanded the capabilities of the Latin poetic language and promoted its further advancement.

The prospects revealed by the dissertation conclusions are manifested in possibilities of further development of historical linguopoetics for the analysis of texts belonging to chronologically remote cultural epochs and in demarcation of the place of Neoteric poetry within the system of genres of ancient and Western-European literature.

Key words: the Latin poetic language, Neoteric literary circle, expressive means, phonetic-and-stylistic specificity, lexical-and-grammatical features, stylistic features.